

system characteristics change educational practices associated with changes in the quality of education, teaching and management; show versatility of the examination, which is a way of investigating educational innovation, establishing dependencies in their organization and deployment features real innovation in educational practice.

Keywords: education; educational activities; expert advisory activities; expertise; educology.

Рецензенти

Сисоєва С. О. – д. пед. н., проф., чл.-коресп. НАПН України,
Галицька М. М. – канд. пед. н.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2014

УДК 378(477)

Ю. В. Гришук

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ: СУЧАСНІ АКЦЕНТИ

Охарактеризовано поняття «професійна освіта» і «професійне навчання». Досліджено нормативно-правову базу у галузі освіти, що дозволило конкретизувати мету професійної освіти і навчання, її рівні реалізації. Проаналізовано основні тенденції та перспективи розвитку системи професійно-технічної освіти в Україні. Наголошено на необхідності розробки перспективних моделей підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечувати прогресивний розвиток сучасного суспільства.

Ключові слова: вища освіта; професійна освіта; професійне навчання; професійно-технічна освіта.

Вступ. Освіта і наука стають транскордонним та транснаціональним фактором ефективності суспільного розвитку, провідною сферою формування людського капіталу, головними національними та світовими пріоритетами.

Кожному етапу розвитку суспільства, як зазначає Н. Г. Ничкало, притаманні свої соціально-економічні та науково-технічні проблеми. Їхнє розв'язання потребує нових підходів, що враховують динаміку змін у життєдіяльності різних соціальних систем (Ничкало Н. Г., 2001). Передусім йдеться про глибинні якісні зміни, об'єктивний аналіз яких дає змогу здійснювати прагматичне обґрунтування розвитку різних систем на основі їхніх органічних взаємозв'язків і взаємовпливів. В. П. Андрущенко акцентує увагу на тому, що професійна освіта у цьому контексті потребує радикального оновлення та поповнення змісту навчального процесу підготовки фахівців новими стандартами, сучасними технологіями, новітніми уявленнями про світ і місце людини в ньому (Андрущенко В. П., 2000, с. 8-9).

У контексті проблеми професійної освіти здійснено ряд досліджень за такими провідними напрямками: загальні теоретичні та методологічні проблеми функціонування системи професійно-технічної освіти (Р. С. Гуревич, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, Г. Є. Гребенюк, І. М. Козловська та ін.); професійна підготовка фахівців в Україні (А. О. Лігоцький, П. М. Олійник, М. Піндера, О. О. Гаврилюк, В. О. Зайчук, О. О. Кіяшко та ін.); методологічне обґрунтування професійного навчання у закладах професійно-технічної освіти

(В. О. Радкевич, Л. Г. Притула, І. Ф. Прокопенко, П. І. Сікорський, Н. О. Ткачова та ін.); управлінська діяльність у закладах професійно-технічної освіти (Л. Л. Сушенцева, В. П. Стельмашенко, Л. М. Сергеева та ін.); формування різних видів професійної компетентності у майбутніх фахівців (В. В. Баркасі, С. О. Демченко, О. І. Мармаза, Т. М. Мацевко, І. Б. Міщенко та ін.); психологія професійного розвитку особистості (К. Чернецькі, І. В. Бандурка, С. В. Ситнік та ін.); методологія неперервної професійної освіти (С. У. Гончаренко, Т. М. Десятов, М. Б. Євтух, В. О. Луговий, С. О. Сисоєва).

Проте глибокі цивілізаційні зміни, нові соціально-економічні реалії ринкової економіки, стрімкий інформаційно-технологічний розвиток, поява нових галузей у промисловості, сільському господарстві та у сфері послуг викликали необхідність переосмислення і чіткого визначення самого поняття «професійна освіта», структури професійної освіти, конкретизації її мети та завдань.

Мета статті – розкрити зміст поняття «професійна освіта» в контексті сучасних змін розвитку суспільства.

Аналіз проблеми. Тривалий час у науковому обігу поняття «професійна освіта» ототожнювалось із поняттям «професійно-технічна освіта». Так, Г. Гребенюк під професійною освітою розуміє забезпечення набуття громадянами робітничої професії згідно з їх бажаннями, інтересами, здібностями, підвищення їх виробничої кваліфікації, перепідготовку. Змістом професійної освіти, на думку, Р. Гуревича, є систе-

ма знань, умінь, навичок, рис творчої діяльності світоглядних і поведінкових якостей особистості, які зумовлені вимогами суспільства до робітників відповідної кваліфікації та профілю; на досягнення їх повинні спрямовуватися зусилля як педагогів, так і учнів у навчальних закладах, що забезпечують здобуття професійної освіти відповідного рівня. Професійна освіта базується на загальній освіті та забезпечує підготовку робітників вищої і середньої кваліфікації, робітничих кадрів; здійснюється у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах, професійно-технічних училищах, на професійних курсах, шляхом навчання на виробництві (Сисоєва С. О., Соколова І. В., 2010, с. 126-128).

Щодо професійно-технічної освіти, відзначають такі етапи в її розвитку (Герлянд Т. М.):

1-й етап – 1888-1920 рр. У цей час закладалась нормативна база для функціонування системи підготовки робітничих кадрів. Масово поширювалися нижчі ремісничі школи, в яких здійснювалася підготовка робітничих кадрів для кустарного та промислового виробництва.

2-й етап – 1920-1929 рр. завершився уніфікацією освітніх систем Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) з Російською Радянською Федеративною Соціалістичною Республікою, а саме, 11 вересня 1929 р. в Україні було оголошено постанову ЦВК і РНК СРСР «Про встановлення єдиної системи індустріально-технічної освіти», на підставі якої визначалося три єдині форми підготовки і перепідготовки кваліфікованих робітників у системі індустріально-технічної освіти: шкільне навчання, додаткова (курсова) освіта для зайнятих на виробництві, заочне навчання; два типи освітніх закладів – школи фабрично-заводського учеництва (ФЗУ) та нижчі професійно-технічні школи.

3-й етап – 1929-1940 рр. Постановою РНК СРСР від 30 березня 1929 р. всі школи ФЗУ, розташовані на території України, були передані у підпорядкування ВРНГ УРСР (господарським наркоматам). За органами НК залишилося загальне керівництво та контроль за навчальною роботою.

4-й етап – 1940-1959 рр. Підготовка робітничих кадрів, підпорядкована різним господарським наркоматам, не допускала перенаправлення робітників, підготовлених для своєї галузі, що гальмувало зростаючі потреби військово-промислового комплексу Радянського Союзу. Указом Президії ВР СРСР від 2 жовтня 1940 р. № 37 була створена державна система трудових резервів, якій були передані у підпорядкування всі ФЗУ. За 1940-1959 рр. у закладах трудових резервів було підготовлено 2014 тис. робітників різних професій.

5-й етап – 1959-1991 рр. Система трудових резервів припинила своє існування після прийняття ВР СРСР 24 грудня 1958 р. Закону СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти СРСР». Рада

Міністрів УРСР 7 липня 1960 р. затвердила «Положення про Головне управління професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР», в якому були визначені завдання системи ПТО: здійснювати планомірну і організовану підготовку для всіх галузей народного господарства культурних і технічно освічених робітників, працівників сільськогосподарства. Всі навчальні заклади трудових резервів реорганізувалися в професійно-технічні училища (ПТУ). За 1960-1965 роки мережа ПТУ збільшилася з 624 до 680 училищ. 6 березня 1966 р. Указом Президії ВР УРСР Головне управління професійно-технічної освіти було реорганізовано в Державний комітет Ради Міністрів УРСР з професійно-технічної освіти. Постановою ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 3 квітня 1969 р. «Про заходи по дальшому поліпшенню підготовки кваліфікованих робітників у навчальних закладах системи професійно-технічної освіти» почалося поступове перетворення існуючих ПТУ з терміном навчання (на базі 8 класів) 1-3 роки у навчальні заклади (на базі 8 кл.) з 3-4-річним терміном підготовки робітників з отриманням повної середньої освіти або середні професійно-технічні училища (СПТУ). З 1984 р. усі денні ПТНЗ були реорганізовані в СПТУ, до яких зараховувалися учні після 9-го класу загальноосвітньої школи. У 1985 р. нараховувалося 1196 ПТНЗ (у т.ч. 112 відомчих, які влилися в державну систему професійно-технічної освіти).

У 1988 р. в Україні вперше було введено спеціальність «Професійне навчання, спеціальні і технічні дисципліни». До того ж з'явилася можливість введення навчальних дисциплін, які виходять за рамки інженерно-технічної сфери.

6-й етап – від 1991 р. і до нині. 24 липня 1991 р. спільною постановою Міністерства народної освіти УРСР, Міністерства праці УРСР та Президії Академії наук УРСР № 7/52/59 була затверджена «Концепція професійно-технічної освіти України», яка відповідала розвитку суспільства на той час і визначила стратегічні напрями розвитку. З проголошенням незалежності України 24 серпня 1991 р. тривають пошуки національного шляху розбудови професійно-технічної освіти, її адаптація до ринкової економіки.

Постановою КМ України від 18.05.1994 р. № 325 «Перелік напрямків підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностям різних кваліфікаційних рівнів і робочих професій» спеціальність «Професійне навчання» була введена в галузь знань «Освіта» за напрямом підготовки спеціалістів з вищою освітою «Педагогіка», а Постановою КМ України від 24.05.1997 р. № 507 «Про перелік напрямків і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» спеціальність «Професійне навчання (за профілем підготовки)» введена до галузі знань «Педагогічна освіта» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 734-735).

Отже, прийняття вищеназваних постанов дало підстави розглядати поняття «професійна освіта» більш широко, оскільки професійна освіта може здійснюватись, як на базі професійно-технічної освіти, так і на базі вищої освіти.

Поняття «професійна освіта» трактується як:

- процес і результат професійного становлення і розвитку особистості, який супроводжується оволодінням знаннями, навичками і вміннями з конкретних професій і спеціальностей (Гончаренко С., 2006, с. 170-171);
- підготовленість людини до визначеного виду діяльності, професії, засвідчена документом (атестатом, дипломом) про закінчення відповідного навчального закладу;
- важливий соціально-державний інститут, який виконує функцію підготовки молодого покоління до вирішення в майбутньому професійних завдань у певній сфері діяльності та передбачає достатньо високий рівень сформованості різних умінь і навичок, а також здібності безперервного їх вдосконалення (Коржуєв А. В., Попков В. А., 2003, с. 8);
- неперервний процес, обумовлений потребами особистості, суспільства й економічного розвитку держави, направлений на постійний професійно-особистісний розвиток і самовдосконалення фахівців, розширення їх можливостей в умовах якісної зміни праці як в рамках однієї професії, так і в умовах зміни сфери професійної діяльності (Батечко Н. Г., 2014, с. 138).

Щодо мети професійної освіти, то тут серед науковців є певні розбіжності. Цей факт, на думку С. О. Сисоевої та І. В. Соколової, засвідчує багатофункціональність поняття, що відображено в його дефініційному ряді (Сисоева С. О., Соколова І. В., 2010, с. 126-128). Деякі з них тлумачать це поняття як оволодіння знаннями певного рівня і навичками діяльності з конкретної професії та спеціальності. Інші – як підготовку людини до виконання соціально диференційованих функцій.

Професійна освіта, вважає М. Захаров, передбачає озброєння студентів (учнів) певною сукупністю знань про соціально-економічні та психологічні особливості різних професій та про умови правильного вибору однієї із них. Вона передбачає також виховання в особі позитивного ставлення до різних видів професійної й суспільної діяльності, формування мотивованих професійних намірів, в основі яких лежить усвідомлення нею соціально-економічних потреб суспільства і своїх психофізіологічних можливостей.

Як передбачено Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»), професійна освіта спрямована на здобуття професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально-активного, морального і фізично здорового національного виробничого потенціалу, який має

посідати важливе місце у технологічному оновленні виробництва, впровадженні у практику досягнень науки і техніки (Державна національна програма «Освіта», 1994).

Головна мета професійної освіти може бути конкретизована у трьох напрямках.

Перший – створення умов для оволодіння людиною знаннями і навичками у сфері професійної діяльності, отримання кваліфікації чи перекваліфікація, що забезпечує участь особистості в суспільно корисній праці відповідно до її інтересів і здібностей. При цьому професійна освіта може розглядатися як засіб самореалізації особистості, оскільки саме у професійній діяльності найбільш повно розкриваються здібності людини, а також як засіб соціального самозахисту, усталеності й адаптації до умов ринкової економіки (Мета, завдання і принципи професійної освіти).

Другий напрям – виховання соціально активної особистості, яка у своєму житті керується загальнолюдськими (честь, совість, людська гідність, справедливість) та культурно-національними (працелюбність, волелюбність, толерантність тощо) цінностями і здатна до перетворення виробництва, виробничих, економічних, суспільних відносин, до участі в управлінні, несе відповідальність за результати своєї діяльності тощо.

Третій напрям – задоволення нагальних і перспективних потреб виробництва у кваліфікованих фахівцях, рівень підготовки яких відповідав би вимогам науково-технічного, соціального прогресу, які б були професійно мобільними, мали різнобічні професійні і загальноосвітні знання, уміння та навички.

Варто звернути увагу на проект Закону України «Про професійну освіту» (оприлюднений 10 липня 2013 р.), зміст якого, на нашу думку, суперечить сучасним тенденціям розвитку професійної освіти. Оскільки, даний законопроект визначає діяльність навчальних закладів виключно з питань підготовки кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів.

У 27 статті зазначається, що підготовка кадрів здійснюється відповідно до кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій за освітніми рівнями (Проект Закону України «Про професійну освіту»):

- перший освітній рівень професійної освіти – базова професійна освіта, який відповідає другому, третьому та четвертому кваліфікаційним рівням Національної рамки кваліфікацій та передбачає набуття особою спеціалізованих фактологічних знань, професійно-орієнтованої підготовки, спеціальних умінь та навичок з метою виконання типових завдань у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи чи у певній галузі професійної діяльності. Базову професійну освіту надають професійні ліцеї та центри професійної освіти;
- другий освітній рівень професійної освіти – повна професійна освіта, який відповідає п'ятому

кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій та передбачає набуття особою широких спеціалізованих фактологічних та теоретичних знань, фундаментальної та професійної підготовки з метою розв'язання типових спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки та характеризується певною невизначеністю умов. Повну професійну освіту надають коледжі.

Ми вважаємо, що довільне вживання поняття «професійна освіта» та «професійно-технічна освіта», їх ототожнення суттєво заважає правильному розумінню проблем професійної освіти і навчання. Саме тому варто виокремити дефініційні ознаки поняття «професійно-технічна освіта», спираючись на чинне законодавство про освіту.

Відповідно до Закону України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР професійно-технічна освіта виступає складовою системи освіти України. Професійно-технічна освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Професійно-технічна освіта здобувається у професійно-технічних навчальних закладах, до яких належать: професійно-технічне училище відповідного профілю; професійне училище соціальної реабілітації; вище професійне училище; професійний ліцей; професійний ліцей відповідного профілю; професійно-художнє училище; художнє професійно-технічне училище; вище художнє професійно-технічне училище; училище-агрофірма; вище училище-агрофірма; училище-завод; центр професійно-технічної освіти; центр професійної освіти; навчально-виробничий центр; центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів; учбово-курсний комбінат; навчальний центр; інші типи навчальних закладів, що надають професійно-технічну освіту або здійснюють професійно-технічне навчання (Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР).

Випускнику професійно-технічного навчального закладу, який успішно пройшов кваліфікаційну атестацію, присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» з набутої професії відповідного розряду (категорії).

Випускнику, який закінчив відповідний курс навчання в акредитованому вищому професійному училищі, центрі професійно-технічної освіти певного рівня акредитації, може присвоюватись освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст».

В Україні затверджена Концепція державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011 – 2015 рр., яка спрямо-

вана на модернізацію структурних і змістових аспектів професійно-технічної освіти як важливої підсистеми національної інноваційної системи й освітньої галузі, глибоко інтегрованої в економіку країни через підготовку кваліфікованої робочої сили. Зважаючи на те, що метою цієї Концепції є створення сприятливих умов для якісної підготовки робітничих кадрів згідно з пріоритетами державної соціально-економічної політики, орієнтованої на задоволення потреб особистості, суспільства і держави, а також забезпечення рівного доступу до професійно-технічної освіти, модернізаційні процеси професійно-технічної освіти доцільно проводити з урахуванням принципів гуманізації, фундаменталізації, диверсифікації, децентралізації, відкритості, випереджувального характеру освіти, компетентнісного підходу, інформатизації, соціального партнерства тощо.

Варто зазначити, що подальший розвиток професійно-технічної освіти України неможливий без досягнення європейського рівня освітніх стандартів з урахуванням національних особливостей, що обумовлює необхідність модернізації, розширення функцій професійно-технічної освіти, досягнення її паритетності з вищою освітою.

Не менш важливим показником того, що поняття «професійна освіта» не обмежується лише професійно-технічною освітою стало перейменування Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, створеного у січні 1997 р. на Відділення професійної освіти і освіти дорослих (з листопаду 2008 року). Серед основних напрямів досліджень науковців Відділення виділяють: теоретико-методологічне обґрунтування педагогічних систем професійної освіти і освіти дорослих; розвитку неперервної професійної освіти; розроблення концептуальних засад розвитку професійної освіти і навчання з урахуванням потреб ринку та світових тенденцій забезпечення галузей економіки виробничим персоналом; модернізації змісту професійної освіти і навчання, розроблення професійних стандартів, заснованих на компетенціях; обґрунтування і розроблення інноваційних методик професійного навчання, сучасних педагогічних і виробничих технологій; наукове обґрунтування педагогічних засад децентралізації управління професійно-технічною освітою; наукове обґрунтування психолого-педагогічних засад професійної орієнтації учнівської молоді; внутрішньофірмового професійного навчання персоналу на основі використання гнучких і енергоєфективних технологій; створення сучасних професій і технологій навчання з урахуванням потреб високотехнологічного виробництва; порівняльної професійної педагогіки.

Крім того, відповідно до паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти свідчить про актуальність наступних напрямів

досліджень: історія розвитку професійної освіти та її окремих галузей; теоретико-методологічні основи професійної освіти; порівняльна професійна педагогіка; проблеми сучасного підручника для професійної освіти; теорія та методика ступеневої освіти у професійних навчальних закладах; теорія та методика вивчення дисциплін професійно-орієнтованих циклів у професійно-технічних і вищих навчальних закладах; теорія та методика професійного навчання дорослого й незаангажованого населення; стандартизація у професійній освіті; інноваційні процеси у професійній освіті; післядипломна освіта фахівців; педагогічні засади професійно-творчого розвитку особистості в системі неперервної професійної освіти; педагогічна майстерність у професійній підготовці фахівців; науково-дослідна робота студентів у процесі фахової підготовки; теорія та методика організації навчально-виробничої, виробничої та навчальної практик у професійно-технічних і вищих навчальних закладах; підготовка та перепідготовка фахівців у системі дистанційної освіти; педагогічні технології в неперервній професійній освіті.

Однією із класифікаційних ознак спеціальності є (за рівнем організації педагогічного процесу): професійно-технічна освіта, вища освіта, післядипломна освіта, дистанційна освіта, самоосвіта, освіта дорослих; професійне навчання на виробництві (Паспорт спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти).

У новому Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII визначено зміст професійного навчання: професійне навчання працівників робітничим професіям включає первинну професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників і може здійснюватися безпосередньо у роботодавця або організовуватися на договірних умовах у професійно-технічних навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях, а працівників, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів і фахівців, – перепідготовку, стажування, спеціалізацію та підвищення кваліфікації і може організовуватися на договірних умовах у вищих навчальних закладах.

Відповідно до даного закону вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами ступенів вищої освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової

та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації.

Вищими навчальними закладами є: університет, академія, інститут, коледж.

Вищі навчальні заклади здійснюють підготовку фахівців за такими ступенями:

- молодший бакалавр і бакалавр – забезпечують коледжі;
- бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук – забезпечують університети, академії та інститути (Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII).

Найголовнішою складовою вищої освіти є університетська освіта, оскільки університет – класичний, найстаріший та найпоширеніший тип вищого навчального закладу. Тому саме у змісті університетської освіти *професійна парадигма* знайшла прояв у збагаченні та розширенні свого контексту. У межах цієї парадигми наука перестає бути самостійною у якості засобу пізнання і пояснення світу. Вона почала виконувати функцію виробничої сили, яка сприяє розвитку техніки та безпосередньо виробництва. У результаті подібного підходу університет почав концентрувати та розширювати не тільки спектр наукових знань, але й кращі зразки соціокультурної і професійної діяльності людини. З того часу в університетах стали отримувати вищу медичну, юридичну, економічну, педагогічну, інженерно-технічну та іншу *вищу професійну освіту* як відповідь на соціальний запит суспільства.

Варто зазначити, що у Індексі глобальної конкурентоспроможності (ІГК) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Україна у 2014 році посіла 76 місце зі 144 країн, піднявшись на 8 позицій. Рік тому країна втратила 11 позицій, опустившись на 84 місце серед 148 країн (Джерело: «Ракурс»). Проте, за складовою «Вища освіта та професійна підготовка» країна посіла 47 місце в рейтингу ІГК 2013-2014 рр., що дає підстави вважати, що освічений та кваліфікований трудовий персонал є однією із головних конкурентних переваг України.

Висновки. Отже, професійну освіту і навчання, в першу чергу, варто розглядати як таку, що спрямована на всебічний розвиток особистості, оскільки висока кваліфікація фахівця, його професіоналізм є запорукою широкого й ефективного застосування новітніх наукомістких інформаційних технологій, підвищення добробуту населення, забезпечення економічної стабільності країни.

Література

1. **Андрущенко В. П.** Проблеми і перспективи розвитку вищої освіти в Україні на зламі століть / В. П. Андрущенко // Директор школи. – 2000. – № 43. – С. 8-9.
2. **Батечко Н. Г.** Підготовка викладачів вищої школи в умовах магістратури: теоретико-методологічні засади: Монографія / За ред. Я. В. Цехмістера // Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 708 с. – С. 138.

3. **Відділення професійної освіти і освіти дорослих** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/structure/departments/professional/>
4. **Герлянд Т. М.** Загальноосвітня підготовка у професійно-технічних навчальних закладах: історичний аспект дослідження [Електронний ресурс] / Т. М. Герлянд. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/pedagogy-psychology-and-sociology-213/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-213/18026-213-416>
5. **Гончаренко С.** Фундаменталізація професійної освіти / С. Гончаренко // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia. – 2006. – № 7. – С. 165-175.
6. **Державна Національна програма «Освіта»** («Україна ХХІ століття»). – К.: Рад. шк., 1994. – 61 с.
7. **Енциклопедія освіти** / [Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 734-735.
8. **Закон України «Про вищу освіту»** від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/155618/page?text=%EF%F0%EE%F4%E5%F1%B3%E9%ED%E0+%EE%F1%E2%B3%F2%E0>
9. **Закон України «Про професійно-технічну освіту»** від 10.02.1998 № 103/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80/page>
10. **Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/proftech/8836>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
11. **Коржувев А. В.** Традиции и инновации в высшем профессиональном образовании / А. В. Коржувев, В. А. Попков. – М.: ИНТРА, 2003. – 411 с. – С. 8.
12. **Мета, завдання і принципи професійної освіти** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1281041955047/pedagogika/meta_zavdannya_printsipi_profesiynoyi_osviti
13. **Ничкало Н. Г.** Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 1. – С. 9-22.
14. **Паспорт спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zu.edu.ua/pasport.html>
15. **Проект Закону України «Про професійну освіту»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_10072013_002.doc
16. **Сисоева С. О.** Проблемы непрерывной профессиональной подготовки: тезаурус научного исследования: науковий видання / С. О. Сисоева, І. В. Соколова / НАПН України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. МОН. Маріупольський державний гуманітарний університет. – К.: Видавничий Дім «ЕКМО», 2010. – 362 с. – С. 126-128.
17. **Україна зайняла 76 місце зі 14 в Індексі глобальної конкурентоспроможності** [Електронний ресурс] // Ракурс. – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/news/34254-ukrayina-zaynyala-76-misce-zi-144-v-indeksi-globalnoyi-konkurentospromojnosti>

References

1. **Andrushchenko, V. P.** (2000). Problems and prospects of higher education in Ukraine at the turn of the century. *Dyrektor shkoly*, 43, 8-9 (in Ukrainian).
2. **Batechko, N. H.** (2014). Training of higher education in terms of Magistracy, self-appraisal. Ya. V. Tsekhmister (Ed.). *Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*. Kyiv: TOV «Vydavnyche pidpriemstvo «EDELVEIS» (in Ukrainian).
3. **Concept of the National Programme of development of vocational education in 2011-2015**. Retrieved from: <http://osvita.ua/legislation/proftech/8836> (in Ukrainian).
4. **Department of Vocational Education and Adult Education**. Retrieved from: <http://naps.gov.ua/ua/structure/departments/professional/> (in Ukrainian).
5. **Goals, objectives and principles of vocational education**. Retrieved from: http://pidruchniki.com/1281041955047/pedagogika/meta_zavdannya_printsipi_profesiynoyi_osviti (in Ukrainian).
6. **Herliand, T. M.** (2013). General education in vocational education: a historical perspective research. Retrieved from: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/pedagogy.../18026-213-416> (in Ukrainian).
7. **Honcharenko, S.** (2006). Foundation of vocational education. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia*, 7, 165-175 (in Ukrainian).
8. **Korzhuev, A. V.** (2003). Traditions and Innovations in Higher Vocational Education. A. V. Korzhuev, V. A. Popkov. M.: INTRA (in Russian).
9. **Kremen, V. H.** (Eds.). (2008). *Encyclopedia of education*. K.: Yurinkom Inter, 1040, 734-735 (in Ukrainian).
10. **Law of Ukraine on higher education** from 01.07.2014 № 1556-VII. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/155618/page?text=%EF%F0%EE%F4%E5%F1%B3%E9%ED%E0+%EE%F1%E2%B3%F2%E0> (in Ukrainian).

11. **Law of Ukraine on vocational education** from 10.02.1998 № 103/98-VR. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80/page> (in Ukrainian).
12. **Nychkalo, N. H.** (2001). Continuing professional education as a philosophical and pedagogical category. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*, 1, 9-22 (in Ukrainian).
13. **Passport specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education**. Retrieved from: <http://www.zu.edu.ua/pasport.html> (in Ukrainian).
14. **State National Program «Education» («Ukraine XXI Century»)**. (1994). Kyiv: Rad. shk. (in Ukrainian).
15. **Sysoieva, S. O.** (2013). Problems continuous professional education, research Thesaurus. S. O. Sysoieva, I. V. Sokolova. NAPN Ukrainy. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. MON. Mariupolskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet. Kyiv: Vydavnychiy Dim «EKMO» (in Ukrainian).
16. **The Draft Law of Ukraine «On the vocational training»**. Retrieved from: http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_10072013_002.doc (in Ukrainian).
17. **Ukraine ranked 76th of 144 in Global Competitiveness Index**. Rakurs. Retrieved from: <http://ua.rakurs.ua/news/34254-ukrayina-zaynyala-76-misce-zi-144-v-indeksi-globalnoyi-konkurentospromojnosti> (in Ukrainian).

Ю. В. Гришук

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ АКЦЕНТЫ

Охарактеризованы понятия «профессиональное образование» и «профессиональное обучение». Исследовано нормативно-правовую базу в области образования, что позволило конкретизировать цель профессионального образования и обучения, его уровне реализации. Проанализированы основные тенденции и перспективы развития системы профессионально-технического образования в Украине. Отмечена необходимость разработки перспективных моделей подготовки конкурентоспособных специалистов, способных обеспечивать прогрессивное развитие современного общества.

Ключевые слова: высшее образование; профессиональное образование; профессиональное обучение; профессионально-техническое образование.

Y. Hryshchuk

THE DETERMINATION OF PROFESSIONAL EDUCATION AND TRAINING: MODERN ACCENTS

The article analyzed the features of professional education and training in Ukraine. The contents of the concepts «vocational education» and «training» are solved. The regulatory framework in the field of education, allowing to specify the purpose of professional education and training, its level of implementation are investigated. The main stages, trends and prospects of vocational education in Ukraine are characterized. Professional content paradigm in university education, serving the most important component of higher education is considered. Within this paradigm science stops to be independent as a means of knowledge and explanation of the world. It began to function as productive force that contributes to the development of technology and production directly. As a result of this approach university began to concentrate and expand not only the range of knowledge, but also the best examples of socio-cultural and professional activity. The new Law of Ukraine «On Higher Education» is analyzed, according to which higher education provides fundamental scientific, professional and practical training, obtaining higher education degrees citizens according to their wishes, interests and abilities, improving scientific and professional training, retraining and professional development. It is proved that professional education and training in the first place, should be seen as a necessary condition for the full development of the individual as a specialist high skills, his professionalism is the key to a broad and effective application of new knowledge-based information technology, improving living standards, ensure economic stability. It is underlined the need for advanced training models of competitive professionals able to provide progressive advancement of the information society.

Keywords: higher education; professional education; professional training; vocational education.

Рецензенти

Сисоєва С. О. – д. пед. н., проф., чл.-коресп. НАПН України,
Побірченко Н. А. – д. психол. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2014